

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

Szerzői ismertető

SZEMÉLYES ADATOK

1. A doktorandusz neve, rendfokozata, munkahelye, beosztása:

Porkoláb Imre alezredes, MH 34. Különleges Műveleti Zászlóalj, zászlóaljparancsnok

2. Tudományos témavezető:

Dr. Kószegvári Tibor Professor Emeritus, DSc, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem

A TERVEZETT KUTATÁSI TÉMA

1. A tervezett kutatási téma (doktori PhD értekezés) címe

A különleges műveleti erők helye, szerepe és feladatai az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre.

2. A tudományos probléma megfogalmazása

Az új típusú kihívások, kockázatok és fenyegetések közül különösen az aszimmetrikus típusú fenyegetési formák jelentenek nagy veszélyt az egyes társadalmakra. Ezek közül is kiemelkedik a terrorizmus jelensége, amely napjaink egyik legnagyobb biztonsági kihívása. Ezek az új típusú kihívások számos változást idéztek elő a modern kor hadviselésében, amelyek a hadviselési elvekre, a katonai gondolkodásmódra is jelentős hatást gyakorolnak. A haderő átalakítási koncepció részeként a veszélyt pontosan meg kell fogalmazni, fel kell tárni az alapjait, meg kell vizsgálni az összetevőit, hogy tisztában legyünk a természetével, sajátosságaival, törvényszerűségeivel a konkrét válaszlépések megfogalmazásához. A válaszadással egyidőben pedig olyan szervezeti javaslatokat kell megfogalmazni, amelyek segítenek az adott probléma kezelésében. Egy új típusú katonai képesség megfogalmazásakor sincs ez másként. Éppen ezért az értekezés alapvető kérdése: *hogyan befolyásolják egy sikeres magyar különleges műveleti képesség létrehozását az olyan tényezők, mint a biztonságpolitikai környezet változása, a háború természetében bekövetkezett változások, illetve a szembenálló fél hadviselési elveinek fejlődése?*

A Magyar Köztársaság önként vállalta, hogy a Szövetség keretein belül kész a kollektív biztonságból adódó feladatok megoldására, együttműködve más tagországokkal. Ugyanakkor saját Nemzeti Biztonsági Stratégiánk is számos feladatot határoz meg a Fegyveres Erők részére, amelyek jó része „új típusú” feladatként jelentkezik. Ezek a feladatok nem csupán politikai értelemben vett kötelezettségekről szólnak, hanem háborús és nem háborús katonai műveletekben való aktív részvételt is feltételeznek. Külföldi tapasztalatok szerint a legtöbb országban az új típusú biztonsági kihívásokra adott katonai válaszlépés egyik legkézenfekvőbb és a különböző konfliktusokban leghatékonyabban alkalmazott formája a különleges műveleti képesség megteremtése és fenntartása. Számos nemzet felismerte, hogy a jövőben egyre inkább olyan biztonságpolitikai kihívások elé kerülnek, amelyek megoldásának kulcsa a különleges műveleti erők egyedi képességeiben rejlik. Amennyiben a haderő fejlesztése, a képességek hatékonyságának növelése terén nem a professzionalizmusra fektetnek kiemelt hangsúlyt, úgy a végrehajtás során prognosztizálhatóan nagyobb politikai kockázatokat kell a nemzeteknek vállalniuk.

Különleges alakulatok már az ókortól kezdődően fellelhetők voltak az adott kor vezetőinek fegyvertárában. Napjainkban a különleges műveleti erő egy olyan kis létszámú, erősokszorozó tényező, amely megfelelő módon alkalmazva képes a szembenálló fél erejének többszörösét lekötni, illetve megsemmisíteni. Bizonyos típusú, aszimmetrikus kihívásokkal szemben pedig ez a kötelék képes a katonai válaszlépéseket végrehajtani, illetve a politikai érdekeket a stratégiai célkitűzések folyamatos szem előtt tartásával a leghatékonyabban képviselni.

3. Kutatási célkitűzések

Az aszimmetrikus konfliktusok területének teljes keresztmetszetű vizsgálatát, annak sokrétűsége folytán értekezésemben nem vállalhattam fel, csak az egyik legfontosabb területét, a gerilla hadviselés és a nemzetközi terrorizmus, mint aszimmetrikus tevékenységi forma feltárását és a különleges műveletekkel való kapcsolatát térképezem fel.

A kutatott tudományos problémát, a kutatómunkám céljait, valamint a kutatás eredményeinek megfogalmazását az alábbi hipotézisek határozták meg:

- az aszimmetrikus konfliktusok aránya döntő többségű a második világháború óta kialakult katonai konfliktusok során;

- az általános rendeltetésű katonai erők nem a legmegfelelőbbek az aszimmetrikus konfliktusokra adott katonai válaszlépések során, a különleges műveleti erők a leghatékonyabbak ezekben a konfliktusokban, mivel speciálisan erre a feladatra lettek létrehozva és felkészítve;
- a Magyar Honvédségnél jelenleg is rendelkezésre álló képességek egységesítésével olyan képességcsomagok hozhatók létre, amelyek megnövelik a nemzetközi műveletekbe felajánlott magyar katonai erők hatékonyságát és javítják nemzetközi megítélésünket a katonai műveletekben;
- a különleges műveleti képesség elméletének és a gyakorlatban történő alkalmazásának a kidolgozottsága jelenlegi formájában és tartalmában nem felel meg a korszerű igényeknek. A követelményeknek történő megfelelés nem valósítható meg a nemzeti érdekek, valamint a stratégiai célkitűzések pontos megfogalmazása, a hatékony vezetési és irányítási rendszer alapjainak lerakása, valamint a célkitűzéseken alapuló kiválasztási és kiképzési koncepció megfogalmazása nélkül.

Úgy vélem, az előzőekben felsorolt tények és indokok kellőképpen alátámasztják, hogy miért választottam doktori értekezésem témájaként a különleges műveleti erők alkalmazhatóságát az aszimmetrikus konfliktusokban, amelyhez az alábbi fő kutatási célokat határoztam meg:

- az új típusú biztonsági kihívások katonai válaszlépéseiben szerepvállalásra képes Magyar Honvédség különleges műveleti képesség stratégiai célkitűzéseinek megfogalmazása;
- hatékony vezetési és irányítási rendszerre történő javaslattevés, amely biztosítja a különleges műveleti erők alkalmazását hazai érdekből itthon és külföldön illetve a NATO valamint EU harccsoport tagjaként nemzetközi felajánlásban való részvételt is;
- a különleges műveleti képesség használatával kapcsolatos javaslattevés.

Értekezésemben a téma rendkívül szerteágazó volta és az értekezés behatárolt terjedelme miatt *nem* tűztem ki célul:

- valamennyi napjainkban fenyegetést jelentő biztonsági kihívás vizsgálatát;
- a gerillaharc illetve a terrorizmus (mint forma) átfogó, részletes vizsgálatát, az e témában született tudományos ismeretanyag elemzését;

A fenti területekből, témakörökből csak olyan mértékben merítettem, amilyen mértékben a címben szereplő témám kifejtése és az ennek során alkalmazott munkamódszerem azt megkívánta.

4. Kutatási módszerek

A téma kutatása és kidolgozása során az általános kutatási módszerek közül az analízist, a szintézist, az indukciót, a dedukciót, a hadtudomány különleges módszerei közül pedig a történeti összehasonlító módszert alkalmaztam. A kitűzött kutatási céljaim megvalósítása érdekében a következő főbb kutatási módszereket alkalmaztam:

- *Értekezésemben* a gerilla hadviseléssel, a terrorizmussal kapcsolatos hazai és nemzetközi szakirodalmat, a legújabb kutatási eredményeket ismertetem.
- *Konzultációt folytattam* hazai és külföldi szakemberekkel, magyar és nemzetközi konferenciákon vettem részt. Kutatási eredményeimet a konzultációkat követően tovább pontosítottam.
- Az MH ÖHP Különleges Műveleti Részleg vezetőjeként, valamint az Iraki és Afganisztáni hadszíntereken szerzett *gyakorlati tapasztalataimat összevettem* a hazai és nemzetközi elméleti ismeretekkel és a szintetizált eredményt beépítettem az értekezésbe.
- *Elvégeztem* az Egyesült Államok Naval Postgraduate School „Különleges Műveletek és Terrorizmus elleni harc” szakát. A 18 hónapos Master of Science diplomát adó tanfolyam eredményeként átfogó elméleti ismeretekre tettem szert a gerilla hadviselés, globális terrorizmus elleni küzdelem, valamint a különleges műveletek témakörében.
- *Folyamatos kapcsolatot tartottam* az Európai Unió Különleges Műveleti Bizottsága, valamint a NATO Különleges Műveleti stratégiai elemző csoportjaival, amelyeknek tagja is vagyok.
- *Öt ízben megszerveztem* egy egyhetes SOLIC (Low Intensity Conflict and Special Forces) témakörben tartott Különleges Műveleti Nemzetközi Törzsfelkészítési Szakszemináriumot Szolnokon, ahol előadóként is számot adtam felkészültségemről.
- Számos, e témakörben zajló *előadáson vettem részt*, ahol előadóként is megfogalmaztam elképzeléseimet. Részeredményeimet *publikációkban* tettem közzé.

5. Az értekezés felépítése

Értekezésemben a hatékony és sikeres különleges műveleti képesség létrehozásának szükségszerűségét vizsgálom, és javaslatot teszek a különleges műveleti képesség kialakítását érintő számos szervezeti problémára. Az előzőekben ismertetett kérdés megválaszolásához egy

„*problémakeresés – válaszadás - szervezeti átalakítás*” koncepciót szem előtt tartva három fő részben kutatom a válaszokat.

5.1. Az értekezés tartalmi felépítése

Értekezésem *első*, fő részében az aszimmetrikus hadviselés két legfontosabb módját (a gerilla hadviselést és a terrorizmust, mint tevékenységi módot) rendszerező fejezetében a jelenkorra jellemző biztonsági kihívások áttekintését, a gerilla hadviselés bemutatását, valamint a terrorizmus, mint a tevékenységi forma katonai vetületeinek rendszerezését és a terrorizmus katalizátor hatásának bemutatását hajtottam végre. A fejezet nem lett volna teljes, ha nem hasonlítom össze ennek a két hadviselési formának a legfőbb jellemzőit, ezért a gerilla hadviselés és a terrorizmus összehasonlító elemzése is helyet kapott ebben a fejezetben.

Az értekezés *második* fő részében megvizsgáltam néhány modern hadviselési elképzelést (kiemelten a hálózatközpontú hadviselést és a negyedik generációs hadviselés elméletét) amelyeket fontosnak tartok az aszimmetrikus hadviselési stratégiák megalkotásakor figyelembe venni. Ezt követően olyan modelleket mutattam be, amelyek segítséget nyújthatnak mind a terrorizmus elleni világméretű küzdelem, mind pedig a gerilla hadviselés elleni stratégiák katonai vetületeinek megalkotásakor.

Az értekezés *harmadik* fő részében bemutattam a különleges műveleti képesség fogalmi kereteit, majd megvizsgáltam a sikeres és hatékony különleges műveleti erők általam három legfontosabbnak tartott összetevőjét a különleges műveleti feladatrendszert, a vezetési és irányítási rendszert, valamint a kiképzési és felkészítési rendszert.

5.2. Bevezetés

A Magyar Honvédségnek szüksége van egy hatékonyan alkalmazható különleges műveleti képesség kifejlesztésére. A 2003-as védelmi felülvizsgálat eredményeképpen a haderő átalakítási célkitűzések egyik fontos észrevétele a különleges műveleti képesség kialakításának és fejlesztésének szükségessége, amelynek eredményeképpen megalakításra került a 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj. A Magyar Honvédség célkitűzése a különleges műveleti képesség kialakításával kapcsolatban különleges műveletek végrehajtása a magyar nemzeti érdekek és a nemzetközi szerepvállalásokból eredő katonai feladatok támogatása érdekében.

Értekezésemben azt kutatom, hogy olyan tényezők, mint a hadviselés jellegében bekövetkezett változások és a nemzetközi biztonságpolitikai kihívások változása milyen

hatást gyakorolnak a magyar katonai képességfejlesztésre; miért van szükség különleges műveleti erőkre; miért ezek a katonák a katonai válaszlépések leghatékonyabb módszerei aszimmetrikus konfliktusokban; és milyen szervezeti változások szükségesek ahhoz, hogy egy hatékonyan alkalmazható különleges műveleti képességgel rendelkezzen a Magyar Honvédség? A disszertáció legfőbb célkitűzése egy koncepcionális javaslat kidolgozása a különleges műveleti képesség leghatékonyabb kifejtéséhez és alkalmazásához.

A Magyar Honvédség részvétele a nemzetközi szerepvállalásokban kiemelt fontosságú, így szükség van arra, hogy a leghatékonyabb katonai képességeket alkalmazzuk a kihívásoknak megfelelő mértékben. Annak érdekében, hogy a Magyar Honvédség elismert tagja legyen a NATO szövetségnek, szükség van az erők és erőforrások leghatékonyabb fejlesztésére és olyan katonai képességek fejlesztésének támogatására, amelyekre nagy szükség lesz a jövőben, és amelyek alkalmazásuk esetén viszonylag kis befektetéssel is komoly nemzetközi elismertséget jelentenek. A magyar különleges műveleti alakulat 2005. szeptemberében alakult meg és a különleges műveleti képesség kialakítása jelenleg is folyamatban van. A cél 2010-re a teljes műveleti képesség kifejtése.

5.3. 1. Fejezet – Aszimmetrikus hadviselés

Gyakran hangoztatott tény, hogy az új biztonságpolitikai kihívások új felfogást és új képességeket követelnek minden területen, többek között a katonai hadviselés elméletek területén is. Annak érdekében, hogy meghatározzuk milyen képességekre van szükség, nem elég a jelen kor konfliktusait tanulmányoznunk, hiszen a jövőben más elvek szerint harcoló, más szervezetű és összetételű kötelékekre lesz szükség, mint a jelenben vagy a múltban. Ennek a résznek a célja a gerilla katonai gondolkodásmód rendszerbe foglalása, annak érdekében, hogy bemutassam a szembenálló fél gondolkodásmódjának főbb jellegzetességeit. Kétségtelen, hogy a gerilla katonai gondolkodásmódot tanulmányozni kell annak érdekében, hogy a jövőben sikeresen vívhassuk meg az aszimmetrikus küzdelmeket. Annál is inkább, mivel egy folyamatosan változó, fejlődő és alkalmazkodó jelenségről van szó, amely jelen van a hadviselésben már évszázadok óta. A különleges műveleti erők feladatainak és képességeinek megfogalmazásakor elengedhetetlen a gerilla katonai gondolkodásmód ismerete, hiszen a statisztikai elemzések és a jelen kor összecsapásainak vizsgálata arra enged következtetni, hogy a magyar különleges műveleti erőknek ennek a katonai gondolkodásmódnak a jövőbeni képviselőivel kell felvenniük a harcot a jövőben.

A *gerilla hadviseléssel* kapcsolatban a történelmi példák vizsgálata alátámasztja, hogy az állam, amennyiben nem képes legitimitásáról meggyőzni a lakosságot, és nem tud megfelelő szociális és gazdasági fejlődést felmutatni, előbb-utóbb számíthat a lakosság elégedetlenségére. Ebben az esetben egy egyensúlytalan állapot alakul ki és ezt az állapotot igyekeznek az aszimmetrikus hadviselést folytató csoportok kihasználni annak érdekében, hogy átvegyék a hatalmat. A gerilla hadviseléssel kapcsolatos következtetésem a következők:

- A politikailag motivált erőszakos megnyilvánulásokat produkáló mozgalmak erőszak jellegének pontos, racionális meghatározása nélkülözhetetlen feladat, ez alapjaiban befolyásolhatja a mozgalom és a hatalom viszonyát, illetve végső soron a sorsát. Terrorizmusra ugyanis terrorizmus elleni eszközökkel és módszerekkel kell reagálni (*counter-terrorism*) ezek számos és lényeges szempontból különböznek a gerilla hadviselés ellen alkalmazott módszerektől (*counter-insurgency*).
- A kidolgozásra kerülő stratégiához elengedhetetlenül szükséges az ellenség céljainak, valamint harcmodorának pontos ismerete, sebezhető pontjainak feltérképezése. Éppen ezért fontos a gerilla katonai gondolkodásmód és az aszimmetrikus összecsapások tanulmányozása, oktatása és a tapasztalatok átültetése a katonai kiképzésbe.
- A gerilla hadviselés sikere alapvetően függ a lakosság támogatottságától. A támogatás pedig nem csupán abban az értelemben fontos, hogy ki harcol aktívan a gerillák oldalán (aktív támogatás), hanem ennél fontosabb, hogy ki támogatja passzívan (logisztika, hírszerzés, stb.) a gerillákat.
- Azok a stratégiák, amelyek elsősorban a gerillaharcosok elpusztítására koncentrálnak, hibásak és nem veszik figyelembe a gerilla hadviselési mód legfontosabb elemét, a lakosságot. A stratégiának elsősorban a lakosság ellenőrzésére kell irányulnia, másodsorban pedig a gerilla infrastruktúra és a gerilla harcászati pusztítására.

A *terrorizmussal, mint tevékenységi formával kapcsolatban* megállapítható, hogy nem feltétlenül a terrorcselekmények pusztító erejében, hanem az ezáltal kiváltott félelemkeltésben rejlik a terrorizmus igazi veszélye. A terrorizmushoz kapcsolható legnagyobb veszélyforrások a következők:

- A terrorizmus egy, a napjainkban egyre gyakrabban alkalmazott tevékenységi mód a politikai, vallási célkitűzések elérése érdekében. Olyan helyzetekben is alkalmazható (pl. a helyi lakossági támogatásának hiánya esetén), ahol a gerilla hadviselés működésképtelennek bizonyul.

- Önmagában tiszta formájában az elnyújtott kifárasztó hadviselés módszerét alkalmazva korlátozott sikereket érhet el.
- Előkészítő szerepben a terrorizmus képes megfelelő feltételeket teremteni a gerilla hadviselés térnyeréséhez.
- Támogató szerepben a terrorizmus felgyorsíthatja a gerilla hadviselés térnyerését.

Az első fejezetből levont következtetésem szerint megállapítható, hogy a nemzetközi környezet a hagyományos szembenállás évtizedekig gyakorolt formáját meghaladva, a biztonsági kihívások tekintetében egyre inkább eltolódik a válságkezelések és a nemzetközi katasztrófahelyzetek megoldásának irányába. A válságok kezelésének tekintetében a közelmúltban kiemelkedő jelentőséggel bírt a nemzetközi terrorizmus ellen vívott világméretű küzdelemben illetve az aszimmetrikus jellegű katonai konfliktusokban történő részvétel. Ez a tevékenység csak a nemzetek összefogásával, interoperabilitási törekvésekkel valósítható meg. Ezeknek az erőknek fel kell készülniük arra, hogy felvegyék a harcot a nem állami szereplőkkel, képesek legyenek a konfliktushelyzetek széles spektrumában az adott helyzetek között különbséget tenni és a kialakult helyzetnek megfelelő válaszreakciókat fogantatni, rendelkezzenek kulturális és nyelvi képességekkel a többi (nem a fegyveres testülethez tartozó) állami és nem-kormány szereplővel való együttműködéshez, és a velük történő integrációhoz. Jelenleg a Magyar Honvédség nem áll készen arra, hogy hatékonyan részt vegyen az új biztonsági kihívások kezelésének valamennyi aspektusában. A szervezet nem rendelkezik az aszimmetrikus hadviselés naprakész, átfogó koncepciójával, hiányoznak a doktrínális alapok és a különleges műveleti képességfejlesztés holisztikus megközelítése. Annak ellenére, hogy az aszimmetrikus összecsapások aránya a közelmúlt konfliktusaiban megközelíti a 87%-ot (és a jelenleg misszióban szolgálatot teljesítő katonák is nap mint nap találkoznak ennek a jelenségnek számtalan formájával) ez az arány nem tükröződik az oktatásban és a felkészítésben. Éppen ezért nagy szükség van a jelen kor válsághelyzeteinek katonai aspektusaiból történő tanulmányozására, azok megértésére és a következtetések levonását követően jövőbe mutató elméletek beépítésére a doktrínákba és az oktatásba, valamint a kiképzés és felkészítés rendszerébe.

5.4. 2. fejezet - Katonai válaszlépések aszimmetrikus konfliktusokban

Az aszimmetrikus összecsapások katonai vonatkozású jellemzői gyökeresen eltérnek a szimmetrikus hadműveletek során tapasztaltaktól. A hadviselés elméletét alapjaiban át kell értékelnünk, amikor aszimmetrikus küzdelmet vívunk. Más célokat kell megfogalmaznunk, a tervezéshez más modelleket kell alkalmaznunk és a harc megvívása során is más módszereket

kell alkalmaznunk. Ennek fényében meglepő, hogy viszonylag kevés fejlett katonai hatalom rendelkezik modern doktrinális alapokkal a hagyományostól eltérő hadviselés megvívásához és annak ellenére, hogy az aszimmetrikus hadviselés egyre nagyobb teret nyer, a képzés és oktatás döntő túlsúlya is a hidegháborús elveket követő ortodox megközelítésre koncentrál.

A katonai stratégia kidolgozásával kapcsolatban fontos hangsúlyozni, hogy a politikailag motivált erőszakos megnyilvánulásokat produkáló mozgalom erőszakjellegének pontos, racionális meghatározása nélkülözhetetlen feladat. Ez alapjaiban befolyásolhatja a küzdelem kimenetét. Ha helytelen az értékelés, és a hatalom helytelen eszköztárral és módszerekkel kezeli a kialakult konfliktust, az katasztrofális következményekkel járhat.

Az ortodox katonai gondolkodásmód képviselőjének aszimmetrikus hadviselés során arra kell törekednie, hogy ellenőrzés alatt tartsa a lakosságot és megfelelő információs műveletek valamint hatás alapú műveletek végrehajtásával fenntartsa az állam legitimitását, tartós jelenléttel garantálja a lakosság biztonságát, helyi információfölényt alakítson ki és minőségi erőszak alkalmazásával elpusztítsa a gerilla magot. Az aszimmetrikus küzdelmekben egyaránt léteznek már sikerrel alkalmazott és a múlt tapasztalatain alapuló, koncepcionálisan megfogalmazott hadászati módszerek.

A hadviselés a nemzetközi hadszíntéren változik attól függetlenül, hogy mi követjük-e a legfrissebb változásokat avagy sem. Ha valaki lemarad és nem képes előre tervezni, akkor nem fog felzárkózni. Ahhoz, hogy lépést tartsunk az elméletekkel, nem kellene különösebb erőforrások. Az ebben a fejezetben bemutatott elemző módszerek és modellek, valamint hadelméletek alkalmasak arra, hogy a Magyar Honvédség a jelenleginél nagyobb mértékben tanulmányozza őket és a magyar viszonyokat figyelembe véve beépítse az elméleteket a doktrínákba, valamint a kiképzésbe. A bemutatott hadelméleteket sem átvenni, sem lemásolni nem érdemes. Ezek csupán eszközök, amelyeket felhasználhatunk annak érdekében, hogy kijavítsuk az esetleges hiányosságokat.

A Magyar Honvédség képességeit megvizsgálva ugyanúgy, mint más haderők esetében megállapítható, hogy az általános rendeltetésű erők nem a legmegfelelőbbek az aszimmetrikus konfliktusokban történő részvételre. Ez persze mit sem von le ezeknek az erőknek az értékéből, de fel kell ismernünk azt a nyilvánvaló tény, hogy ezek az erők sem felépítésüknél, sem pedig felszereltségüknél, de legfőképpen gondolkodásmódjuknál fogva nem a leghatékonyabb megoldást képviselik egy aszimmetrikus küzdelemben, mivel nem arra a célra lettek létrehozva hogy kis méretű mobil csoportok ellen vegyék fel a harcot, akik gyakran észrevétlenül maradnak a lakosság soraiban. Az ilyen a típusú hadviselésre a közelmúlt tapasztalatai alapján a különleges műveleti erők a legalkalmasabbak!

5.5. 3. fejezet – A különleges műveleti képesség kialakítása

A különleges műveleti erők átalakítása az elmúlt pár évtizedben mind a stratégiai, mind pedig a hadműveleti és harcászati szinteket tekintve jelentős változásokat eredményezett. Ezek a változások azt eredményezték, hogy a különleges műveleti erők mára a stratégiai tervezés egyik központi tényezőjévé nőttek ki magukat és képesek számos, napjainkban előforduló válsághelyzetben a katonai megoldás sikerének elősegítésére. Azok az aszimmetrikus megközelítést alkalmazó megoldások, amelyek a jelen kor hadszíntereire jellemzők, kiváló példák ennek az átalakulásnak a megtestesülésére. A különleges műveleti erők tevékenysége nagy mértékben kibővült, képességeik pedig jelentősen nőttek annak következtében, hogy alkalmazkodtak a jelen kor kihívásaihoz és ezek az erők manapság egy sor olyan műveletben vesznek részt, amelyek hozzájárulnak a nemzetközi béke és biztonság erősítéséhez. Ezen feladatok közül számos olyan létezik, amelyre katonai alakulatok közül csak és kizárólag a különleges műveleti erők képesek, vagy a különleges műveleti erők képesek leghatékonyabban végrehajtani őket éppen ezért olyan stratégiai eszközként foghatók fel, amelyek egyedülálló módon növelik egy nemzet válaszási lehetőségeinek tárházát.

A különleges műveleti erő fenntartása olyan katonai képességet is jelent, amely a stratégiai célkitűzések költséghatékony megvalósítását kevesebb erőforrás felhasználásával, egy alacsonyabb intenzitású katonai megoldás eszközével, a siker kivívásának nagyobb valószínűségével és kevesebb kockázattal biztosítja. Fontos kiemelni, hogy a különleges műveleti erők ezen képességeit nem csupán a hagyományos harc helyzetekben aknázhatjuk ki, hanem az egyre gyakrabban előforduló a „háborús küszöb alatti” vagy éppen a természeti katasztrófák okozta válsághelyzetek idején is.

A különleges műveleti erők számára a legnagyobb veszély éppen sokrétű alkalmazhatóságukban rejlik, hiszen könnyen válhatnak a politika kedvenc játékszerévé, amelynek következménye az erők túlterheltsége. A jövőt illetően megállapítható, hogy azok a nemzetek, amelyek felismerik a különleges műveleti erőkben rejlő lehetőségeket már arra törekednek, hogy az általános rendeltetésű erőiket is „különlegesítsék”. Napjainkban előtérbe kerültek azok az elképzelések, mely szerint külön kell választani a hagyományos és aszimmetrikus gondolkodásmódot és a különleges műveleti erők önálló szervezetként legyenek felelősek valamennyi aszimmetrikus hadviselés katonai dimenziójának menedzseléséért. Ezek az elképzelések egyelőre azonban megvalósíthatatlannak látszanak. A különleges műveleti erők jelenleg csupán korlátozott számban állnak rendelkezésre, hiszen a

kiválasztást követően hosszú éveket vesz igénybe a katonák kiképzése és felkészítése. A különleges műveleti erők számának erőltetett növelése pedig ezeknek a speciálisan kiválasztott katonáknak a minőségi romlásához és felhígulásához vezet és ez hosszú távon képességvesztést eredményez. A megfelelő szervezeti méret kialakításának kérdése a stratégiai tervezők számára kihívást jelent. A kihívás abba rejlik, hogy a jövőben a növekvő aszimmetrikus jellegű kihívásokban egyre több ilyen jellegű képességre van szükség, ezt az igényt viszont a különleges műveleti erőknek képességvesztés nélkül kell kielégíteniük. Ehhez nemzetközi összefogásra és a különleges műveleti erők globális összehangolt tevékenységére van szükség. A szükségletek kielégítéséhez a különleges műveleti erőknek az alábbi követelményeket kell teljesíteniük, amennyiben meg akarnak felelni a kor kihívásainak:

- Összhaderőnemi jelleg.
- Nemzetközi együttműködési képesség (állami és nem állami szervekkel egyaránt).
- Interoperabilitás a szövetséges erőkkel. A közös harctevékenység alapját nemzetközi dokumentumok szabályozzák (MC 437/1, STANAG 2014, AJP 3.5.1).
- Annak érdekében, hogy a fent említett együttműködési képesség kialakuljon, részt kell venni a nemzetközi szemináriumokon és szakértők cserelátogatásait kell folyamatosan végrehajtani, a magyar szakembergárda felkészítése és naprakész információkkal történő ellátása érdekében.
- Telepíthető, mobil kiképző képességgel kell rendelkezni a megszerzett szaktudás exportálása érdekében az erősokszorozó képesség kialakításához.
- A különleges műveleti erők képesek stratégiai jelentőségű feladatok végrehajtására, ennek három oka van: a magas szintű kiképzettség, a felhalmozott tapasztalat, valamint az a fajta rugalmasság és cselekvési szabadság, amely a különleges műveleteket jellemzi.

5.6. A kutatómunka összegzése

2001. szeptembere óta közismert feltételezés, hogy az új típusú nemzetközi terrorizmus a legfenyegetőbb biztonsági kihívás és ez a kihívás elsősorban ott lehet sikeres, ahol kihasználhatja a túlzottan kevés hatalommal rendelkező, gyenge illetve működésképtelen államok tehetetlenségét. Az elmúlt csaknem másfél évtized konfliktusainak tükrében (többek között Jugoszlávia, Szomália, Csecsenföld, a jelenlegi Afganisztán és Irak) azt sem szükséges bizonyítani, hogy a legtöbb konfliktus ott keletkezett, ahol a központi állami hatalom nem

funkcionált. Bizonyos esetekben nem csupán arról van szó, hogy az állami hatalom meggyengült, hanem arról is, hogy a biztonságot fenyegető nem állami szereplők átvették az államfunkciók egy részének irányítását, és komoly befolyással bírtak a lakosságra. A jelen kor kihívásainak döntő többsége természetéből fakadóan *aszimmetrikus jellegű*, és itt elsősorban a hadviselési elvekből fakadó, a háború megvívásával kapcsolatos elképzelésekre vonatkozó aszimmetriát kell kiemelni.

Az aszimmetrikus jellegű kihívásokkal szemben megfogalmazott elsődleges válaszlépések katonai vetületei ugyanakkor sok esetben hagyományos jellegűek voltak. A hidegháború során felépített bürokratikus katonai intézményrendszer gyakran képtelennek bizonyult hatékonyan felvenni a harcot a kisméretű, hálózatba szervezett, folyamatos mozgásban lévő és gyakran a civil lakosság soraiban rejtőző ellenséggel szemben. A szimmetrikus (hagyományos hadviselési elveken alapuló) katonai válaszlépések az ilyen típusú ellenfelekkel szemben csak nagyon korlátozott eredmények elérését teszik lehetővé. Ebben a küzdelemben a hagyományos (kinetikus fegyverrendszerek) használatánál nagyobb hatásokkal alkalmazhatóak a befolyáson, információon és hírszerzésen alapuló eszközrendszerek.

A *hagyományostól eltérő harceljárásokat alkalmazó* különleges műveleti erők a hagyományos rendeltetésű katonai erőknél alkalmasabbak arra, hogy ebben a környezetben felvegyék a harcot az új típusú biztonsági kihívásokkal. A különleges műveleti képességet ugyanakkor folyamatosan hozzá kell igazítani a kihívásokhoz, és képessé kell tenni arra, hogy a jövőben két alapvető műveleti szerepkört is betölthessenek. A *különleges műveleti közvetett (indirekt) képesség* lehetővé teszi a különleges erők katonái számára, hogy az adott felelősségi területen a számukra kedvező irányba befolyásolják egy válsághelyzet alakulását. Ehhez folyamatos jelenlétre és mélyreható helyi ismeretekre van szükség. Ugyanakkor arról sem szabad megfeledkezni, hogy szükség van egy különleges műveleti *közvetlen (kinetikus) képesség* kialakítására és fenntartására is, amely lehetővé teszi a katonák számára, hogy a felelősségi körzetben megtalálják, beazonosítsák és hatástalanítsák a kiemelten fontos stratégiai célokat.

A nemzetközi biztonsági kihívások regionális jellege megkívánja, hogy a különleges műveleti képesség új műveleti koncepciókat fejlesszen, amelynek alapját képezik a hatékony és gyors összeköttetés, az információs műveletek, a hálózatközpontú hadviselés, a hatásalapú műveleti megközelítés, a hírszerzési rendszerrel való együttműködés, a fenntarthatóság, az interoperabilitás, a nem állami szervekkel történő együttműködés képessége, valamint a telepíthetőség.

6. Új tudományos eredmények

A disszertáció részét képezik hazai és nemzetközi elméleti és gyakorlati kutatáson alapuló javaslatok kidolgozása, a katonai képességek egy igen fontos területére – különleges műveleti képesség – vonatkozóan, amely komoly szerepet játszik a XXI. Század konfliktusaiban. Egy korszerű ismeretek által determinált katonai feladatrendszer megalkotása, figyelembe véve a Magyar Honvédség sajátosságait, az érvényben lévő NATO és EU szabályzatokat, valamint a kétoldalú együttműködés keretében végrehajtásra kerülő egyéb feladatokat. A tudományos eredményeim a következők:

1. Rendszereztem az aszimmetrikus konfliktusokkal (elsősorban a gerilla hadviseléssel, valamint a terrorizmussal (mint tevékenységi móddal) kapcsolatos legfontosabb hadviselési elveket és végrehajtottam ezek összehasonlító elemzését. Javaslatokat fogalmaztam meg az „aszimmetrikus gyémánt” modell használatával az aszimmetrikus konfliktusok komplex elemzésére és a katonai válaszlépések megtételére.
2. Rendszereztem a különleges műveletek feladatrendszerét, megalkottam egy javaslatot a magyar különleges műveleti erők átfogó feladatrendszerére, illetve javaslatot tettem a különleges műveleti erők aszimmetrikus konfliktusok során betöltendő szerepére.
3. Megalkottam egy javaslatot a magyar különleges műveleti képesség vezetési és irányítási rendszerére, valamint a magyar különleges műveleti erők felkészítési és kiképzési rendszerére.

7. Az értekezés felhasználhatósága

Az értekezés felhasználható a haderőfejlesztési célkitűzések meghatározásakor, a magyar különleges műveleti képesség fejlesztéséhez, a hazai és nemzetközi gyakorlatokra készülő állomány felkészítésére, a parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatok előkészítéséhez, a Nemzetvédelmi Egyetem alap-, illetve kiegészítő képzésben résztvevő állomány oktatásához, valamint a témában kutatást folytatók számára.

Az értekezés felhasználható a *Parlament Honvédelmi-, Nemzetbiztonsági- és Külügyi Bizottságának* tájékoztatására a különleges műveleti képességfejlesztéssel kapcsolatban. Az afganisztáni és iraki katonai szerepvállalásunk tükrében a disszertáció alkalmas a kül- és a belpolitikai döntéshozók, valamint a katonai vezetés és a törzsekben szolgáló személyek felkészítésére és tájékoztatására.

A *Honvédelmi Minisztérium* szakemberei számára a terrorizmus és a gerilla hadviselés jelenségével, valamint a különleges műveleti erőkkel kapcsolatos elméleti ismeretek

bővítéséhez, tanfolyamok szervezéséhez használható fel. A *Vezérkar* tervezői az új típusú kihívások elleni gyakorlatok tervezéséhez és a tábormokok, főtisztek továbbképzéséhez használhatják fel a disszertációt.

Az értekezésben megfogalmazottak felhasználhatóak a gerilla hadviselés ellenes, vagy a terrorizmus elleni harccal kapcsolatos *stratégia, doktrína elméleti részeinek megalapozásához*, az ezzel foglalkozó szervezetekben részt vevő állomány ismereteinek bővítéséhez, a tisztek, tiszthelyettesek oktatásához.

A *Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen a doktorandusz hallgatók oktatásánál a hadtudományi alapismeretek, a terrorizmussal, a gerilla hadviseléssel illetve a különleges műveletekkel összefüggő tantárgyak* oktatásához használható az értekezés. Az *egyetem oktatóinak, doktoranduszainak* oktatásában, az új típusú kihívások kezelésével, különösen pedig az aszimmetrikus konfliktusokkal összefüggésben használható fel az anyag, továbbá különböző doktori alprogramok, kutatói szemináriumok végrehajtásához nyújthat ötleteket és segítséget. Az *egyetem tiszti hallgatói* számára a gerilla hadviselés illetve a különleges műveletek oktatásával kapcsolatos témaköröknél lehet felhasználni. Az *egyetem polgári hallgatói szempontjából* (főként biztonság és védelempolitika szakon) az értekezés a terrorizmus, mint tevékenységi mód értelmezése és bemutatása adhat új ismereteket.

A *tisztek továbbképzéséhez* (tanfolyamszerű és alapképzés), valamint a *tiszthelyettesek* ismereteinek bővítéséhez szintén használható az értekezés. A *törzsek* sikeresen hasznosíthatják az anyag részeit a továbbképzések és kiképzési foglalkozások alkalmából. A *csapatok* alap- és szakkiképzésének elméleti foglalkozásaiba szintén beépíthető. A *szerveződéses katonák* kiképzéséhez, a terrorizmussal, a gerilla hadviseléssel kapcsolatos modellek ismerete jól hasznosítható.

Az értekezés elsősorban a különleges műveleti képességfejlesztéssel foglalkozó szakemberek *felkészítésére és az afganisztáni, valamint iraki területen szolgálatot teljesítők továbbképzéséhez* tartom jól használhatónak.